

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ РЕГІОНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ

*І. В. Пономаренко,
аспірант, кафедра статистики, ДВНЗ "Київський
національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана"*

У статті розглядається методологія регіонального аналізу зайнятості населення. Запропоновано методологічний підхід до комплексного статистичного аналізу та оцінювання зайнятості населення за економічними регіонами.

In the article the methodology of regional analysis of population employment is examined. The methodological way is offered to a complex statistical analysis and evaluation of population employment on economic regions.

ВСТУП

Соціально-економічний розвиток країни є дуже складним процесом, який залежить від стану та розвитку економічних регіонів, що характеризуються географічним розташуванням, наявністю природних та трудових ресурсів, рівнем розвитку промисловості, обсягами інвестицій, кількістю підприємств малого бізнесу тощо.

Різний рівень економічного розвитку регіонів впливає безпосередньо на матеріальний добробут зайнятого населення країни. Поряд з цим інтенсивний розвиток економіки країни впливає на регіональні ринки праці, забезпечуючи позитивні зміни у процесах зайнятості і безробіття різних за економічним розвитком територій. Це відбувається за рахунок того, що, чим більший рівень валової доданої вартості регіону, тим більша сума місцевих податків, яка надає змогу місцевим органам влади розробляти та впроваджувати регіональні програми сприяння зайнятості населення. В той же час значні податкові надходження до місцевих бюджетів надають можливість здійснювати будівництво соціального житла, поліпшувати умови життя населення регіону, а також розвивати соціальну інфраструктуру, що неодмінно сприятиме підвищенню ефективності зайнятості [1].

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблемами економічного районування займалися такі відомі ук-

раїнські вчені, як К. Воблий, М. Кордуба, В. Кошовий, В. Кубійович, С. Рудницький, В. Садовий, В. Тимошенко, П. Тутковський.

Важливий внесок у дослідження даної проблеми зробив В. Садовий, який вважав економічний район формою територіального поєднання. Вчений був одним з перших українських науковців, хто визначив поняття економічного району, характеризуючи його як територіальний господарський комплекс. На його думку, економічний район представляє собою "певну відмежовану територію, на якій господарське життя в цілому, чи певна група господарських з'явищ зв'язана певною закономірністю" [2]. Вчений вважав, що економічне районування може здійснюватися з наступною метою: для знаходження економічних зв'язків в країні; для практично-господарських цілей.

Проведені дослідження останніх праць щодо аналізу та оцінювання зайнятості населення довели існування необхідності статистичного аналізу чисельності зайнятих, безробітних та їх відносних рівнів у розподілі економічних регіонів України.

НЕВИРІШЕНА РАНІШЕ ЧАСТИНА ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

Досліджуючи економічні регіони, значну увагу необхідно приділяти аналізу ринків праці, в першу чергу, ефективності використання наявних людських ресурсів. Статис-

тичне дослідження якісного та кількісного складу економічно активного населення, міграції робочої сили, умов праці та рівня заробітної плати, дозволять оцінити ситуацію на регіональних ринках праці і виявити тенденції розвитку. Слід наголосити, що регіональні ринки праці необхідно розглядати як комплексні складові національного ринку, а національний ринок праці, як середовище, що нерозривно пов'язане з міжнародними інституціями та іншими державами.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою даної статті є розробка та удосконалення існуючих методологічних підходів до регіонального аналізу зайнятості населення.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Статистичний аналіз на рівні регіонів набуває важливого значення в умовах трансформаційних зрушень в Україні, оскільки рівень розвитку країни залежить від економічного зростання на локальному рівні. Проте дослідження на рівні областей не дає, в повній мірі, висвітлити та оцінити соціально-економічні процеси на окремих територіях, що характеризуються тісними економічними зв'язками між адміністративними одиницями. В цих умовах постає необхідність вивчення економічних регіонів.

Необхідність здійснення державної регіональної економічної політики є однією з головних причин внесення Кабінетом Міністрів України у 1998 р. на розгляд до Верховної Ради України проекту Закону України "Про концепцію державної регіональної економічної політики", в якому пропонується мережа економічних районів України у наступному складі:

- Донецький (Донецька, Луганська області);
- Придніпровський (Дніпропетровська, Запорізька, Кіровоградська області);
- Східний (Полтавська, Сумська, Харківська області);
- Центральний (Київська, Черкаська області, м. Київ);
- Поліський (Волинська, Житомирська, Рівненська, Чернігівська області);
- Подільський (Вінницька, Тернопільська, Хмельницька області);
- Причорноморський (Автономна Республіка Крим, Миколаївська, Одеська, Херсонська області, м. Севастополь);
- Карпатський (Закарпатська, Львівська, Івано-Франківська, Чернівецька області).

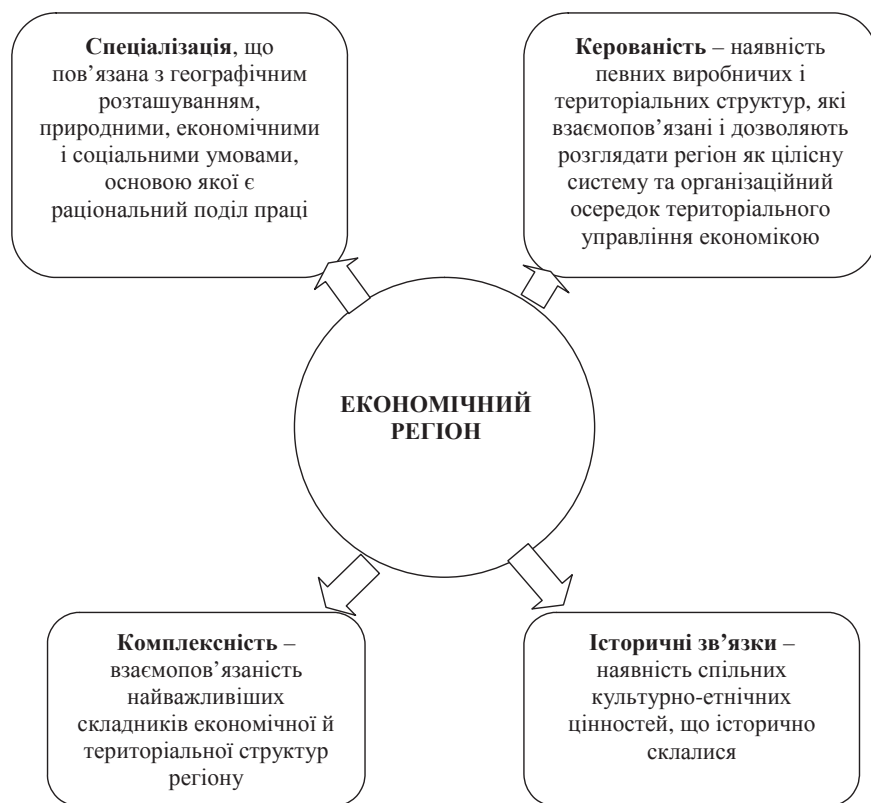

Рис. 1. Основні риси економічного регіону

Запропонований проект нової мережі економічних районів в цілому відповідає науковим критеріям економічного районування. Подальший розвиток теорії і практики економічного районування в Україні дасть змогу вдосконалювати мережу економічних районів України [3].

Важливою особливістю економічних районів є наявність певної сукупності характеристик, на основі яких вони будуються, утворюючи єдине ціле. На рисунку 1 представлено основні риси економічного регіону.

Ринок праці характеризується безперервними якісними та кількісними змінами в його складі. В цих умовах набуває великого значення дослідження динаміки цих процесів, оскільки широкому колу користувачів необхідна оперативна статистична інформація про стан ринку праці в Україні. В першу чергу, це стосується процесів зайнятості та безробіття на регіональних ринках праці.

Саме тому виникає необхідність у здійсненні комплексного статистичного аналізу економічно активного, зайнятого і безробітного населення в Україні та на регіональних ринках праці у статистичній та динамічній різноманітності соціально-демографічними характеристиками. Проведення такого аналізу методами статистики надасть можливість різнобічно оці-

нити стан ринку праці в країні [4].

Велике прикладне значення економічного районування полягає у тому, що воно є основою формування і реалізації державної регіональної економічної політики, а також використовується в практиці територіального управління господарством при виборі доцільних варіантів розміщення нових виробничих об'єктів та вдосконаленні територіальної структури господарства, обґрунтуванні перспектив розвитку територіально-виробничих комплексів. Економічне районування сприяє підвищенню ефективності використання ресурсного, виробничого і науково-технічного потенціалу економічних регіонів та всієї країни.

В Україні здійснюється генеральне економічне районування території для цілей прогнозування, розробки і реалізації територіальних комплексних програм і схем природокористування, проектів районного планування, схем розвитку і розміщення продуктивних сил та розселення населення. Територіальні схеми розміщення і розвитку продуктивних сил певних регіонів являють собою прогностичні, науково обґрунтовані розробки прикладного характеру, які містять як ретроспективний аналіз розвитку усіх структурних складових господарського комплексу території, так і визначення на-

прямів перспективного розвитку. При цьому обґрунтовуються основні завдання і показники соціально-економічного розвитку економічних регіонів та шляхи вирішення соціальних, економічних і екологічних проблем.

Таким чином, економічне районування є науковим методом територіальної організації економіки і водночас одним із засобів раціонального розміщення виробництва, вдосконалення його спеціалізації та піднесення соціально-економічного розвитку [3].

Питання економічного та соціального розвитку економічних регіонів, їхньої взаємодії, взаємовідносин регіональних і центральних органів влади є надзвичайно актуальними для України. Адже відсутність обґрунтованої політики регіонального розвитку держави на попередньому етапі призвела не лише до зростання диспропорцій та загострення економічних і соціальних проблем, але й до суттєвої економічної й суспільно-політичної дезінтеграції держави.

Зміцнення державності України потребує створення єдиного господарського комплексу з ефективним використанням місцевих ресурсів, переваг територіального поділу праці та запобігання ускладнень на політичному, економічному, міжетнічному ґрунті. Саме це повинна забезпечити регіональна політика як складова загальнодержавної політики.

Визначення короткострокових і стратегічних завдань політики регіонального розвитку, прийняття ефективних рішень з питань його регулювання потребує оцінки сучасного стану економіки та ресурсного потенціалу економічних регіонів, аналізу тенденцій економічного і соціального розвитку цих регіонів, прогнозування соціально-економічних процесів, визначення перспективних завдань і термінів їх реалізації, визначення необхідних ресурсів та механізмів реалізації поставлених завдань.

Динаміка економічного та соціального розвитку економічних регіонів протягом доби незалежності визначалася станом та тенденціями макроекономічних процесів в країні, зокрема тривалим періодом економічного спаду, труднощами ринкових трансформаційних процесів, кардинальною зміною відносин власності, трансформаційними системами державного управління тощо.

На етапі економічного зростання починаючи з 2000—2001 рр., регіональна диференціація соціально-економічного розвитку визначаєть-

ПРОБЛЕМИ ЗАЙНЯТОСТІ ТА РИНКУ ПРАЦІ

Таблиця 1. Основні напрями статистичного аналізу в регіональному розрізі

Державний комітет статистики України	Запропонований підхід
1. Аналіз чисельності та рівня зайнятого і безробітного населення за регіонами*	1. Аналіз чисельності та рівня зайнятого і безробітного населення за економічними регіонами
2. Статистичне оцінювання структури та структурних зрушень економічно активного населення за регіонами	2. Статистичне оцінювання структури та структурних зрушень економічно активного населення за економічними регіонами
	3. Побудова моделі впливу основних факторів на рівень зайнятості населення за економічними регіонами
	4. Виокремлення однорідних регіональних зон за функціонуванням ринку праці
	5. Рейтингова оцінка економічних регіонів за станом зайнятості

* Згідно з Державним класифікатором об'єктів адміністративно-територіального устрою (КОАТУУ) в Україні виділяють 27 регіонів: 24 області, Автономну республіку Крим та 2 міста республіканського підпорядкування – Київ і Севастополь.

ся структурними особливостями економічного зростання, диференціацією ресурсного потенціалу економічних регіонів, застосуванням механізмів регіональної політики, зокрема запровадженням на окремих територіях спеціальних режимів інвестиційної діяльності, спрямуванням державних капітальних інвестицій тощо. Слід зазначити, що протягом кількох останніх років рішення щодо регулювання регіонального розвитку доволі суттєво залежали від суб'єктивних чинників, зокрема політичних процесів, що не завжди відповідали офіційно визначеним пріоритетам та завданням у сфері регіонального розвитку й регіональної політики. Особливо значний розвиток протягом 2004—2005 рр., що втілювалося у відповідних тенденціях та показниках економічного і соціального розвитку [5].

Державне регулювання зайнятості населення можливе лише за наявності методології статистичного оцінювання основних процесів на ринку праці. Аналіз зайнятості здійснюється згідно з поставленими цілями та завданнями на основі наявної статистичної інформації, отриманої на базі рекомендацій Міжнародної організації праці. Процес оцінювання повинен здійснюватися у чіткій послідовності, що дає можливість отримати чітко сформовані, об'єктивні та узагальнюючі висновки.

При проведенні статистичного оцінювання ефективності зайнятості статистичний аналіз в регіональному розрізі можна проводити за напрямками, розробленими Державним комітетом статистики України, проте враховуючи обґрунтованість дослідження представленого явища за

економічними регіонами, було вирішено вдосконалити напрями аналізу. В таблиці 1 представлено порівняння основних напрямів статистичного аналізу зайнятості в регіональному розрізі Державного комітету статистики та запропонованого підходу.

Результати статистичного аналізу зайнятості населення за економічними регіонами дадуть можливість широкому колу користувачів об'єктивно оцінювати стан справ на ринку праці та, виходячи з існуючих цілей та завдань приймати відповідні рішення. Основними користувачами статистичної інформації про функціонування зайнятості за економічними регіонами є:

— органи законодавчої влади: Верховна Рада України (апарат, комітети та комісії ВР);

— органи виконавчої влади: Міністерство праці та соціальної політики України, Державний Центр зайнятості, Державний комітет статистики України;

— юридичні та фізичні особи: підприємства, установи та організації, населення.

Органи законодавчої влади використовують наявну статистичну інформацію про функціонування зайнятості населення при розробці законопроектів та нормативних актів, які регулюють соціально-трудова принципи та взаємовідносини в цілому і за окремими регіонами України.

Органи виконавчої влади на основі наявних даних розробляють державні програми, які сприятиме становленню стабільних відтворювальних процесів та утвердженню злагодженого механізму регулювання національного ринку праці,

узгодженість елементів якого повинна поєднуватися з високою адаптивністю робочої сили в умовах соціально орієнтованої економіки.

Інтерес юридичних та фізичних осіб до статистичної інформації про зайнятість населення пов'язаний, в першу чергу, з задоволенням власним потреб, які виражаються у отриманні максимального прибутку, попиті або пропозиції необхідної робочої сили тощо.

ВИСНОВКИ

Розробка методологічних підходів щодо регіонального аналізу зайнятості населення в умовах ринкових перетворень є важливим аспектом статистичного дослідження ринку праці. Необхідність його статистичного аналізу саме на рівні економічних регіонів пояснюється економічною доцільністю, яка виражається в об'єднанні декількох областей в єдиний територіально-виробничий комплекс. Оцінювання економічно активного населення за різними соціально-демографічними характеристиками на рівні економічних регіонів дасть можливість оцінити стан розвитку місцевих ринків праці. На основі отриманих результатів органи державного управління зможуть розробити регіональні програми зайнятості населення, що будуть враховувати особливості розвитку економічних регіонів.

Література:

1. Рівень життя населення України / НАН України. Ін-т демографії та соц. дослідж., Держ. ком. статистики України; За ред. А.М. Черенько. — К.: ТОВ "Консультант", 2006. — 428 с.
2. Микола Шевчишен. Внесок Валентина Садовського у теорію економічного районування // Історія української географії. Частина I: Збірник матеріалів Третьої Міжнародної наукової конференції, присвяченої 130-літньому ювілею академіка Степана Рудницького. — Тернопіль: 2007. — С. 45—47.
3. Розміщення продуктивних сил України: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / С. І. Дорогунцов, Ю. І. Пітюренко, Я. Б. Олійник та ін. — К.: КНЕУ, 2000. — 364 с.
4. Бараник З.П. Статистика ринку праці: Навч.-метод. Посібник для самост. вивч. дисц. — К.: КНЕУ, 2003. — 147 с.
5. Україна: стратегічні пріоритети. Аналітичні оцінки — 2005 / За ред. О.С. Власюка. — К.: Знання України, 2005. — 608 с.